

Macháček, Martin

## Sedm kulí v Sarajevu

*Theatralia*. 2012, vol. 15, iss. 1, pp. 169-173

ISSN 1803-845X (print); ISSN 2336-4548 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/124391>

Access Date: 03. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.



## Martin Macháček

### Sedm kulí v Sarajevu

Brněnské nezávislé **divadlo Feste** ve spolupráci s Ústavem slavistiky Masarykovy univerzity představilo v rámci festivalu **YOUGO!** průřez současnou dramatikou z oblasti bývalé Jugoslávie. Přehlídka probíhala ve dvou blocích v obdobích duben–červen a září–prosinec 2011; její jméno nápadně připomíná název populárního vozidla jugoslávské automobilky Zastava Yugo, jehož reklama vábila potenciální turisty sloganem GO YUGO. V názvu je také implicitně obsažená výzva tvůrců YOU GO. Původní slogan GO YUGO zval do Jugoslávie. Název festivalu lze interpretovat jako obrácení významu – doslova pozvání na Jugoslávii.

Dramaturgický tým složený z uměleckého šéfa divadla Feste **Jiřího Honzírka** a překladatele **Hasana Zahiroviće** vybral sedm dramát: z bývalého uskupení zemí, které tvořily Socialistickou federativní republiku Jugoslávie, nebyla v přehlídce zastoupena pouze dramatika Černé Hory. Podstata festivalu zůstává v duchovním znovusjednocení roztržité Jugoslávie, patrná je snaha nalézt společné téma a vést vzájemný dialog, který by alespoň v divadelní rovině přinesl usmíření mezi jednotlivými národy. Zároveň dramaturgové výběrem poukazují na rozdílnost a individuální specifika dramatik jednotlivých národů, na odlišnosti v uvažování i v přístupu ke společným tématům. Koncept festivalu zapadá do tematického zaměření divadla Feste, které se politickým divadlem programově zabývá. Při vernisáži fotografií Sarajeva **Martina Širůčka** a **Zuzany Foniokové** otevírající druhý blok festivalu představil **Honzírek** čtyři základní koncepční klíče projektu: dramaturgický, výpravňý, režijní a herecký.

Dramaturgickou podmínkou pro vznik festivalu bylo, aby všechny zvolené hry byly uvedeny v české premiéře. Bosnu a Hercegovinu zastupovala dvojice dramát *Mousefuckers* **Almira Imšireviće** a *RE: Pinocchio* **Almira Bašoviće**, Chorvatsko hry *Tahle postel je krátká, aneb Jen fragmenty Niny Mitrović* a *Pojďme skákat po oblacích* **Elvise Bošnjaka**. Makedonskou dramatikou představila hra **Gorana Stefanovského** *Kdokoliv*, ze slovinské vybral realizační tým *Smetí na Luně* **Roka Gre**. A nakonec srbské drama reprezentoval

*Profesionál Dušana Kovačeviče.* V mozaice se kromě dominujícího motivu vyrovnání s válečnou zkušeností objevovala také potřeba vymezit se vůči politické transformaci a rozpadu federace, který ke konfliktu vedl. Partnerké či společenské vztahy se ve většině zvolených dramát tematizují na pozadí politických událostí, výjimku však tvoří například hra *Smetí na luně*, jejíž autor se více než o válku zajímá o vztahy postav a lyričnost. **Bašovićovo RE: Pinocchio** pak kombinuje politickou rovinu se specifickým světem dětské imaginace.

Režijní, herecký a „prostorový“ klíč spolu souvisejí nejúžeji. Ač nelze z celku **YOUGO!** vyčlenit dramaturgickou linii, stává se vlastní realizační rovina dalším, svébytným koncepčním celkem. Výchozí pracovní metodou byla konfrontace profesionálních režisérů a herců s čerstvými absolventy (řada z nich působí v nezávislých autorských divadelních skupinách, např. Kočébr nebo D'EPOG) i posluchači JAMU či externisty. Režiséři, kteří tvoří ústřední článek konkrétního divadelního souboru, si ke spolupráci přizvali své stávající herecké spolupracovníky, zbylá čtení se realizovala pod „kuratelem“ divadla Feste.

Další podmínkou pro vznik festivalu byl předpoklad, že čtení budou realizována v nedivadelních prostorách. První čtení *Mousefuckers* v režii **David Pitzingera** proběhlo 28. dubna v Káznici na Cejlu s herci čtvrtého ročníku herectví JAMU. Téma jugoslávského konfliktu **Imširević** zkoumá z odstupu.



*Scénické čtení hry Mousefuckers Almira Imšireviće. 28. dubna 2012, Káznice na Cejlu, režie David Pitzinger.*

Foto Jakub Jíra.

Čtveřice postav vzpomíná na válku v poklidné atmosféře ženevského apartmá a večírek, začínající nejistě rozpomináním na konflikt, postupně přerůstá v ostrou výměnu intenzivních zážitků. Deprimující debatu zastřešuje téma sarajevských tunelů, kterými byly během oblehání do centra dováženy zásoby. Prostor Káznice svým neutěšeným vzhledem vzbuzoval dojem klaustrofobního tunelu – Pitzinger téměř každý obraz situoval do jiné části komplexu a při rozehrávání prostorových vztahů pracoval s kontrastem vzdušných prostranství se stísněnými prostory. Nádvoří otevíral ještě do větší šíře, např. rozevřením těžkých ocelových dveří do garáží pro nákladáky. V úzkých chodbách se diváci mačkali jako v tunelech a pod nohama jim probíhal pár krys.

Jako druhý text uvedlo 17. května divadlo Feste hru **Niny Mitrović** *Tahle postel je krátká, aneb Jen fragmenty*. Režisér **Jiří Honzírek** ve spolupráci s herci 3. ročníku herectví čtení realizoval ve vypuštěném bazénu na Kraví hoře. Drama je rámcováno formálními hrátkami s fragmentací vyprávění zdánlivě banálních příběhů, jejichž pozadí však tvoří vážné existenciální problémy generace, která dospívá do válkou zdevastovaného, sociálně a ekonomicky destabilizovaného prostředí. Dominantní linií se stává příběh o umírajícím na rakovinu, který na sklonku života nalézá motivaci k životu v poetickém vztahu. Sterilní prostor vypuštěného bazénu tu asocioval stročnost a chlad nemocnice.

7. června připravil na střeše multikulturního centra Stavec **Michal Zetel** se souborem **Buranteatru** čtení **Bašovičova** dramatu *RE: Pinocchio*. Malý kluk, kterému se ve škole vysmívají kvůli těžkému zranění jeho otce, se snaží válku pochopit a obrnit se vůči zkušenosti se situací, které nerozumí, skrze stylizovaný, silně estetizovaný svět dětské fantazie, v němž si rád a často povídá se sadistickým Cvrčkem. I přes vážné téma je drama hravé a mnohdy až „brutálně“ ironické. Ozvěny při čtení několikrát vystřelené světlice pak připomínaly záběry z válkou postižené městské zástavby, v níž se rozléhá střelba.

Druhý blok zahájilo 28. září čtení hry *Pojďme skákat po oblacích* **Elvise Bošnjaka**. Z původního prostoru v areálu brněnského Výstaviště se akce přesunula na nádvoří kavárny Hansen – pro festival takřikající příznačné místo, neboť se výběrem jídel hlásí k Rakousku-Uhersku. Režisérka **Janka Ryšánek Schmiedtová** čtení realizovala s dvojicí profesionálů – **Ladislavem Maršálkem** (HaDivadlo) a **Janou Peškovou** (Národní divadlo Brno) – a s **BF Orchestra**, jejíž zpěvačka **Jana Cindlerová** spolupracovala se **Zahirovičem** na většině překladů. Válečného tématu se text (i inscenace) dotýkaly pouze okrajově, jeho kostru totiž tvořila velká řada příběhů týkajících se zejména partnerských vztahů napříč lidským věkem. Téma konfliktu se objevilo v jednom z nich jako vzpomínka vedoucí k pochybnosti, zda lze po frustrující zkušenosti s válkou partnerský vztah obnovit.

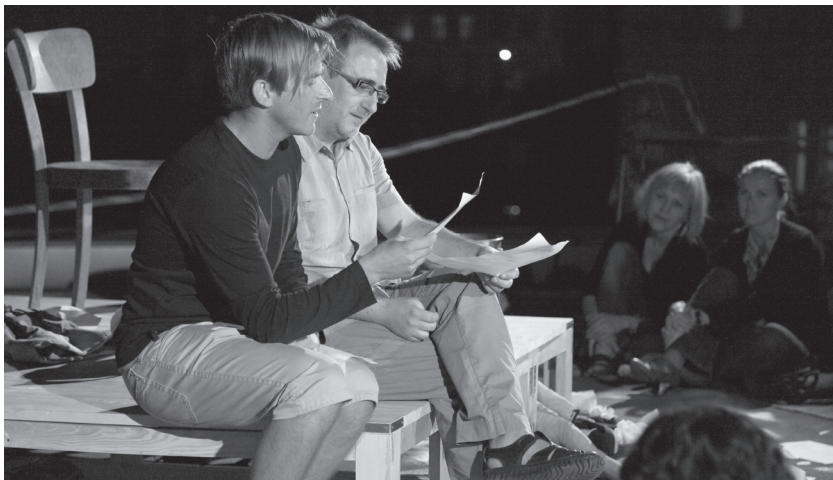
Čtení dramatu **Gorana Stefanovského** *Kdokoliv*, variace na tradiční anglickou moralitu *Everyman*, proběhlo 31. října v Mincmistrovském sklepeš a prostor labyrintu zintenzivnil atmosféru neurčitěho obřadního prostoru. S **divadlem Kočevr** čtení nazkoušel jeho principál **Vítězslav Větrovec**. Stefanovski, který žije v současnosti ve Velké Británii, zkoumá spíše než dopad válečné reality postupné klížení hodnot. Navíc rafinovaně nakládá s původním textem: reflektuje soudobý materialismus a cynismus, jež symbolizuje šestice mladých Angličanů, a konfrontuje je se silně metaforickou, poetickou rovinou, kterou zastupuje Smrt.

Další čtení v režii uměleckého šéfa HaDivadla **Mariána Amslera** proběhlo v budově brněnské Hlavní pošty. Poetický příběh dramatu *Smetí na Luně* **Roka Gre** se atmosférou pomíjivosti také vymyká dominujícímu politicko-kritickému rámci. Ústřední dvojici tvoří zvidavé děvče a bláznivý astronom, který vzdoruje realitě podivným poustevnictvím a každý večer upraveným dalekohledem zkoumá, nakolik se oddálil Měsíc od Země. Na půdorysu subtilního vyprávění rozehrává **Gre** aluze na neorealistické filmy, skrze lyrizaci reality vykresluje sociální patologie a problémy. Astronomovi podezřelému z pedofilie se vztah k zvědavému děvčátku a následně i k jeho matce stává osudový.

Poslední čtení probíhalo v prostorách Wannieck Gallery v režii **Lucie Repašské** se souborem **divadla D'ÉPOG**, laureátem ceny Objev roku festivalu ...nová vlna/next wave... 2011. Text známého dramatika a scénáristy **Dušana Kovačeviče**, který spolupracoval např. s **Emirem Kusturicom** na filmu *Underground*, nese řadu filmových prvků a aluzí. Tematicky je blízký *Rozhovoru Francise Ford Coppoly* a především *Životům těch druhých Floriana Henckela von Donnersmarck*. **Kovačevič** zkoumá příčiny války spíše než její důsledky. Drama je až kafkovsky stylizované: ústředním motivem je prozření disidenta, který se potýkal s režimem bývalé jednotné Jugoslávie a v postkomunistické éře se stal prominentním myslitelem. Navštíví jej záhadný člověk, ze kterého se vyklube posedlý agent, který si k objektu vypěstuje obzvláště fanatický vztah. Motiv války není v dramatu přítomen, spíše vzdáleně se tu předjímají důsledky rodícího se Miloševićova režimu.

Z oslovených autorů se čtení účastnil pouze **Almir Bašović**. V rámci jeho návštěvy uspořádali organizátoři festivalu přednášku *Válka a drama, konflikt a tenze*, která svou strukturou připomínala „master class“ autorského psaní a **Bašović** při ní popisoval, jak lze v dramatu prakticky uvažovat nad válkou, a to s její přímou i nepřímou zkušeností. Během jeho výkladu zazněla znepokojující myšlenka, která zásadně pozměňuje současné vnímání tragédie. Protikladně k tvrzení, že tragédii není již dnes možné jakkoliv inscenovat, prohlásil, že každá společnost na svou tragédii teprve čeká. Jako účast-

ník se podílel také na samotném čtení Buranteatru. Po jeho skončení přečetl s překladatelem **Hasanem Zahirovičem** dialog v originále.



*Hasan Zahirovič a Almir Bašović.*

Foto Jakub Jíra.

Při závěrečné diskuzi plynne konverzoval s divačkou srbského původu, což **Zahirovič** okomentoval poznámkou o vzájemných jazykových „bariérách“. Mimoděk tak akcentoval rovinu, která bývalou Jugoslávií symbolicky jednotí. Osobní setkání s inspirativním tvůrcem, jakým **Bašović** bezesporu je, patřilo k nejpůsobivějším okamžikům celého **YOUGO!**

Divadlo Feste vrátilo festivalem do Brna scénická čtení, organizátorům se navíc podařilo sjednotit brněnské divadelní prostředí. Spolupráce herců, režisérů či celých souborů z profesionálních divadel i nezávislých platforem v takto koncepčním celku je ve svých rozměrech pro brněnské divadelní prostředí nevidaná. V kontextu nedávných událostí v Brně, kdy se divadla subvencovaná městem bouřila proti magistrátním škrtům v rozpočtech příspěvkových organizací, ale nedokázala se příliš domluvit na jednotné strategii, je **YOUGO!** příkladem špičkové, funkční kooperace. Snaha realizátorů alespoň v divadelní rovině duchovně sjednotit bývalou Jugoslávií jako by se symbolicky odrážela v samotném dějišti. Na festival **YOUGO!** naváže přehlídka z vybraných běloruských dramát **byBy**, která startuje v dubnu 2012.